

Stane Suhadolnik

(20.11.1919- 10. 8.1992)

svoji zadnji razpravi **Kdo je avtor kritike Primčevih Branj?**, ki je pravkar izšla v Miklošičevem zborniku (1992), je Stane Suhadolnik še zadnjič dokazal svoje globoko poznavanje slovenskega knjižnega besedišča; kot zmeraj v svojih prispevkih je svoja sklepanja oprl na zanesljivo gradivo in dognanja izrazil jasno, prepričljivo in ubrano. In s kolikšno radovednostjo smo pričakovali njegove redakcijske pripombe h geslom črke B novega pravopisnega slovarja. A utegnil je pregledati samo nekaj strani. In kako so bili zaskrbljeni sodelavci Enciklopedije Slovenije, koje še iz bolnišnice naredil zadnjo parafu pod nekaj člankov za 6. knjigo. Odšel je res sredi dela in načrtov.

Stane Suhadolnik se je rodil v Borovnici, toda za nas je bil doma z Verda. Bil je gojenec Škofovih zavodov v Šentvidu, kjer je leta 1939 maturiral. Vjgimnaziji in še nekaj let kot študentje tudi pesnikoval, vendar sta ga njegova učitelja Breznik in Šolar (na univerzi tudi Ramovš) s svojim delom in zgledom usmerila v svet slovenistike, kije je ostal zvest do konca.

Zaradi vojne je moral študij po treh letih prekiniti, tako daje diplomiral šele 1946, koje že leto dni poučeval na nižji gimnaziji v Kamniku. Takrat sta ga Fran Ramovš in Jakob Šolar tudi že povabila k sodelovanju v pripravi gradiva za Slovar slovenskega knjižnega jezika. Vendar je trajalo še več kot desetletje, da se je temu delu lahko v celoti posvetil. Poučeval je tri leta na gimnaziji v Celju in osem let na slovenski in italijanski gimnaziji v Kopru. V tem času je začel zbirati slovensko pomorsko izrazje, kije bilo pozneje vključeno v slovarsko kartoteko Inštituta za slovenski jezik SAZU; ukvarjal se je tudi z jezikovnim in etnološkim raziskovanjem slovenske Istre. O vprašanih kulture slovenskega izražanja je objavljval prispevke v Slovenskem Jadranu (1952) in v Istrskem tedniku; s svojimi jezikovnimi komentarji je sodeloval pri več izdajah založbe Lipa v Kopru.

Sistematično se je Suhadolnik lotil slovenskega knjižnega slovaropisja leta 1959, koje dobil stalno mesto na Inštitutu za slovenski jezik SAZU; tu je bil asistent, višji strokovni sodelavec in od leta 1975 svetnik. Kot član in tajnik glavnega uredniškega odbora SSKJ je od upokojitve 1982 skrbel za usklajeno delovanje vseh faz in postopkov pri nastajanju slovarja, za uvajanje in usposabljanje novih redaktorskih moči; pri slovarju je delal tudi v zadnjem desetletju, ko so postale njegove leksikografske izkušnje po smrti Antona Bajca in Jakoba Riglerja še posebno dragocene (prim. F. Jakopin, **Sklepna beseda**, SSKJ 5, 1991, str. 1053-1055).

V zvezi s pripravami poskusnega snopiča SSKJ in redakcijo prve knjige (1970) je Stane Suhadolnik objavil v Jeziku in slovstvu (in drugod) več prispevkov, ki razkrivajo načela in metode slovenskega knjižnega slovaropisja. V soavtorstvu z Marijo Janežiče je izšla njegova temeljita obravnava **Plasti in pogostnost leksike** (JiS 1962/63); v *Sodobnosti* (1963) je pisal bolj splošno o problemih slovenske leksikografije, medtem koje v JiS 1966, 1968 že konkretno predstavil zasnovo SSKJ (**Akademijin slovar slovenskega knjižnega jezika**, **Koncept novega slovarja slovenskega knjižnega jezika**) in je ob izidu SSKJ 1 (1970) predaval na VI. poletnem seminarju SJLK o temi **Besedni zaklad slovenskega knjižnega jezika**.

Čeprav je Stane Suhadolnik največji del svojih leksikografskih prizadevanj in obsežne vednosti o slovenskem jeziku vokal v SSKJ 1-5, se je s svojimi prispevki vidno uveljavil tudi na številnih drugih področjih, ki obravnavajo slovensko besedišče, njegovo podobo v posameznih obdobjih, strokah in leposlovnih delih, ali njegovo slovarsko obdelavo. Tako je mogoče naštetii vsaj še deset bolj ali manj

samoslovnih jeziko(slo)vni območij, kjer bo ostala pomembna sled njegovih posegov: besedišče Prešernovega obdobja, zgodovina slovenskega slovaropisja, slovenska terminologija, praktično krajevno imenosloje, analiza besedišča v leposlovnih delih, Slovenski pravopis, Enciklopedija Slovenije, Slovenski biografski leksikon, redakcijsko sodelovanje pri Slovarju stare knjižne prekmurščine in pri Kastelec-Vorenčevem slovarju.

Verjetno ni na Slovenskem nobene tako vsestransko zamišljene, premišljene in do vseh nadorbnosti izdelane in urejene kartoteke kot je Suhadolnikova o Prešernovem jeziku (hrani jo Inštitut za slovenski jezik Frana Ramoviša ZRC SAZU), na podlagi katere je mogoče sestaviti Prešernov slovar. Kot neobdelano izpisano besedišče je iz nje leta 1985 izdal **Gradivo za Prešernov slovar**, medtem ko je v Obdobjih **8,1988,325-336**, kartoteko predstavil in nakazal pot za njeno uporabo; vse to bo zdaj, ko avtorja več ni, ostalo trdna opora in napotek za nove pisce slovarja.

V neposrednem stiku z besediščem Prešernove dobe je tudi Suhadolnikova razprava **Kopitarjeva (dopisovalna) slovenščina** (SR 29,1981,171-186), v kateri je zbral zajetno količino Kopitarjevega slovenskega besedja (in povedi), raztresenega po njegovih latinskih in nemških besedilih. Veliko novih jezikovnih podatkov in primerjav glede ugotavljanja Smoletovih sodelavcev je nanizal v razpravi **Linhartov Matiček v izdaji 1840** (Obdobja 2, 1981, 475-489); ker gre tudi za prvo slovensko knjigo v gajici (pol naklade) je seveda zanimiva tudi obravnava razmerja med tradicionalno bohoričico in novo pisavo. Tudi prispevek **Levstikov odnos do Prešernovega jezika in njegovi posegi vanj, zlasti ob Klasju** (Levstikov zbornik, 1982,105-118), spada še v ta sklop.

Vzporedno z reševanjem sodobnih slovaropisnih vprašanj se je Stane Suhadolnik ukvarjal tudi z razčlenjevanjem dosežkov starejšega slovenskega slovarstva. Omeniti je treba članek **Cigaletov besednjak** (JiS 1959/60,225,230), v katerem govori o virih zanj (V. Vodnik in drugi) in o zgodovini nastanka, prispevek o **Pleteršnikovem slovarju** v Enciklopediji Jugoslavije (6, 1965, 515) in še posebej temeljito študijo o **Glonarjevem slovarju** 1936 (Obdobja 5,505-517), kije prvi slovenski enojezični slovar in pomeni kljub improviziranosti in nesistematičnosti precejšnjo novost v slovenskem slovaropisju; in Suhadolnik mu je izkazal vso naklonjenost in mu naštetih pomanjkljivosti ni prehudo zameril.

Območje slovenskega strokovnega in znanstvenega izraza je bilo Suhadolniku vedno blizu, saj spada članek o pomorskem izrazosloviu v Slovenskem Jadranu med prve njegove objave. Bil je cenjen leksikografski svetovalec v več terminoloških komisijah, o deležu jezikovnih strokovnjakov pri terminoloških slovarjih pa je razpravljal v prispevku **Sodelovanje slovenskih jezikoslovcev pri začetkih sodobne zdravstvene terminologije, zlasti ob Mirku Črničju** (Medicinski razgledi, 23, 1984, supl. 8,773-779). Precejšnjo terminološko ledino je moral Suhadolnik (skupaj s T. Korošcem) orati pri sestavljanju **Vojaškega slovarja** (1977).

Svoje leksikografske izkušnje je Suhadolnik uveljavil tudi pri zapisovanju krajevnih imen, najprej kot svetovalec pri **Krajevem leksikonu Slovenije, 1-4** (Roman Savnik -1968-1980) in pozneje kot soavtor priročnika **Slovenska krajevna imena** (CZ, 1985).

Kot z besediščem Prešernovega obdobja se je Stane Suhadolnik s posebno ljubeznijo ukvarjal tudi z vlogo besede v Cankarjevih in Tavčarjevih delih. Tako je v svoji študiji **Beseda sonce v Cankarjevih delih** (Obdobja 4/2,1983,223-242) ugotovil, daje **sonce** ključni leksem pri Cankarju, da nastopa v njegovem delu kar 1500-krat, ali povprečno na vsaki peti strani njegovih zbranih besedil. Raziskal je sintagmatsko in širše skladensko okolje **sonca**, njegovo vlogo kot stilnega sredstva in razvrstil tipe Cankarjevega leposlovja glede na pogostnost rabe besede **sonce**. Drugačnemu cilju se je hotel približati v nekaj let starejšem prispevku **Frekvenčna analiza besedišča v Tavčarjevi povesti Cvetje vjeseni** (SR 22,1974,31-40).

Od leta 1973, ko je postal član pravopisne komisije pri SAZU, se je Suhadolnik neprenehoma ukvarjal tudi z vprašanji slovenskega pravopisja in pravorečja. Po znanih homatijah, ki so se po letu 1975 spletele okrog Načrta pravil za novi slovenski pravopis (prim. gradivo, ki sta ga v tej zvezi v SR 1977 in 1978 objavila J. Rigler in J. Toporišič), je z umirjeno preudarnostjo pripomogel, da

je prišlo leta 1981 do objave *Načrta* (uredili so ga J. Rigler, S. Suhadolnik in J. Toporišič) in javne razprave o njem. Tvorno je od leta 1982-1989 sodeloval tudi v novi pravopisni komisiji, kije na podlagi pripomb javne obravnave predelala *Načrt* in ga izdala kot *Slovenski pravopis 1 - Pravila* (1990); do prvih dni julija letos je sodeloval pri izdelavi slovarskega dela SP. Da gaje slovenski pravopis privlačil tudi širše in v zgodovini, je dokazal v svojem izbrušenem in z obilico novih podatkov podprtem spisu *Utrditev in uzakonitev Slovenskega pravopisa leta 1937* (Obdobja 7, 1987, 499-506); tu je orisal razpoloženje slovenistične strokovne javnosti (v kritikah) po izidu Breznik-Ramovševega SP 1935 in vlogo Šolarjevega posega v to dogajanje ter spremembe, ki so bile vpeljane v "malo" izdajo SP 1937.

Po kritičnih pripombah glede jezika in ureditve geselskih člankov v poskusnem snopiču in zlasti v prvi knjigi Enciklopedije Slovenije (1987) je uredništvo našlo za to področje na Slovenskem gotovo najbolj usposobljenega strokovnjaka (ki gaje to delo tudi pritegnilo) — Staneta Suhadolnika. Že v naslednji knjigi je bilo mogoče prepoznati blagodejen vpliv njegove sistematike, jezikovnega znanja in enciklopedijske stilistike; še pomembneje paje, da seje njegova poklicna in delovna odgovornost samodejno prenesla na sodelavce ES. Za ESje tudi sam obdelal precej iztočnic; in usoda je hotela, daje bil njegov zadnji članek prav LEKSIKOGRAFIJA, kijeje podaril svoje intelektualno življenje.

Manj znano je, daje Suhadolnikov delež tudi pri Slovenskem biografskem leksikonu velik in pomemben. V zadnjih štirih zvezkih je obdelal enajst osebnosti iz slovenske kulturne preteklosti, od katerih se je večina ukvarjala tudi s slovaropisjem ali vsaj z zbiranjem slovenskega besedja. Poudariti je treba, daje Suhadolnik napisal skoraj vse te članke na osnovi novega rokopisnega gradiva in da bi združeni sestavljali lep mozaik o slovenskem slovaropisnem izročilu. Gre za tale imena (po abecedi); Ivan Tominec, France Tomšič, Franc Verbinc, Gregor Vorenc, Anton Wolf Matevž Wolf, Mihael Zagajšek, Janez Zalokar, Josip Zidar, Jakob Zupan, Tomo Zupan.

Na koncu ne gre prezreti Suhadolnikovega dela pri slovenskih zgodovinskih slovarjih. Ko je Vilko Novak pripravljaj za izdajo poskusni snopič *Slovarja stare knjižne prekmurščine* (1988), so bile Suhadolnikove redakcijske izkušnje dragocene tudi tu, saj je šlo v marsičem za čisto nove prijeme enojezičnega, vendar glede na osrednjo knjižno slovenščino diferencialnega zgodovinskega slovarja. Se več svojega znanja in časa je Suhadolnik naklonil Kastelec-Vorenčevemu **Latinsko-slovenskemu slovarju**, ki gaje pred več kot desetimi leti obrnil Jože Stabej, tako da zdaj izhaja iz slovenskih iztočnic. Zelo obszežen rokopis (1600) strani ni bil dokončan; pri dopolnjevanju in zapletenem redakcijskem usklajevanju je bilo Suhadolnikovo pero nenadomestljivo; in odložit gaje moral, ne da bi dočakal izid tega pomembnega slovarja.

Franc Jakopin

Ljubljana